

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

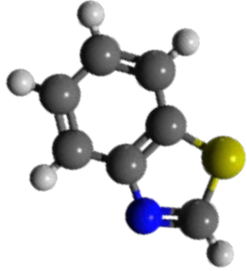
Hälsosofarliga kemikalier i dricksvatten

– resultat från SafeDrink

Karin Wiberg

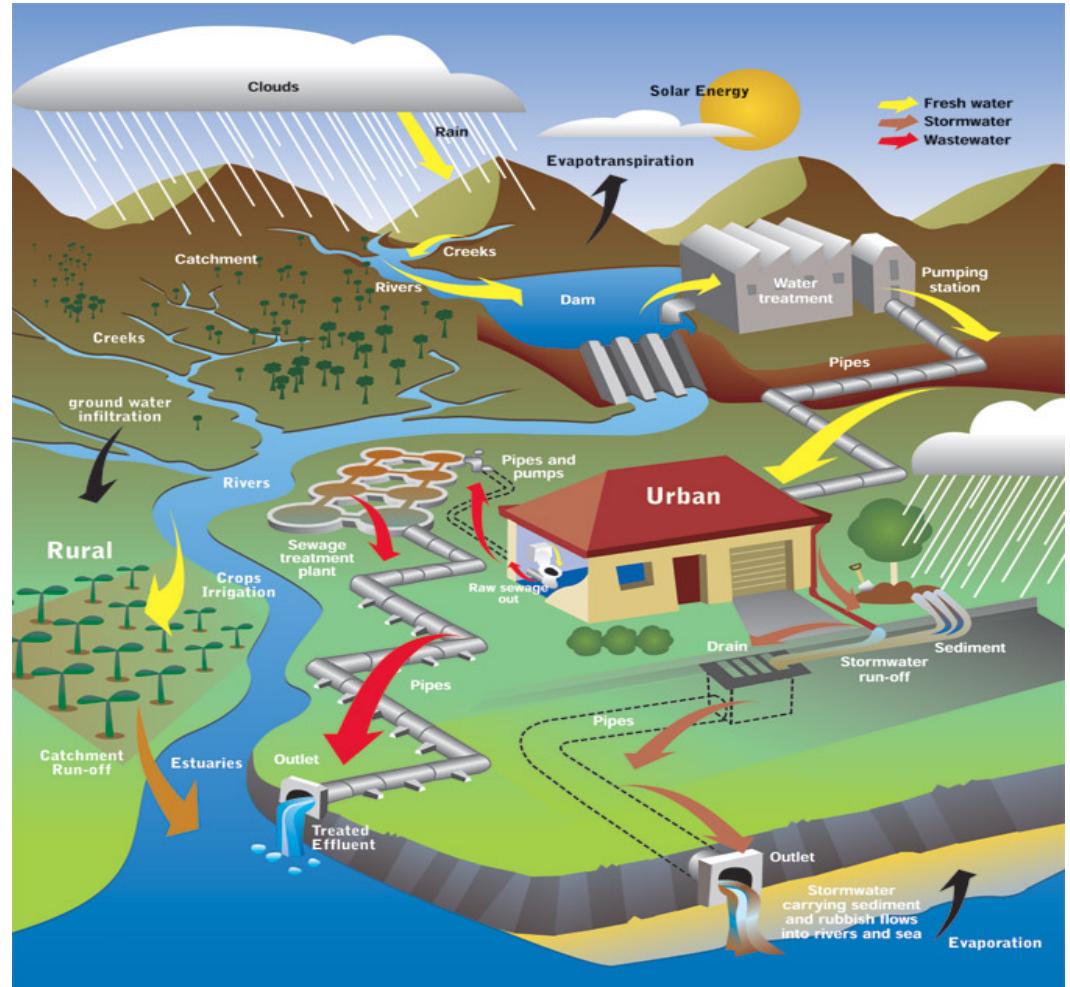
Institutionen för vatten och miljö, SLU

Varför ska vi oroa oss?

>13 000
högvolymkemikalier
registrerade i EU

Totalt >180 000 i bruk

Vilka ämnen ska övervakas enligt DV-föreskriften?

Kemiska ämnen förutom de oorganiska (t.ex. metaller)

- Akrylamid: genotoxiskt, ökar troligen risken för C
- Epiklorhydrin: ökar troligen risken för C
- 1,2-diklorethan: ökar möjligen risken för C
- Vinylklorid: ökar risken för C
- Bensen: ökar risken för C
- PAH:er inklusive B[a]P: flera ökar troligen risken för C
- Tri- och tetrakloreten: ökar troligen risken för C
- Trihalometaner: några ökar troligen risken för C
- Bekämpningsmedel

<20
ämnen

Vilka ämnen är farliga för människor och djur?

- Långlivade
- Anrikas i människor & djur
- Toxiska

P
B
T

very P very B

vPvB

CMR

- Carcinogena **C**
- Mutagena **M**
- Reproduktionstoxiska **R**

Hormonstörande

EDC

Liknar våra egna kemiska ämnen - hormonerna

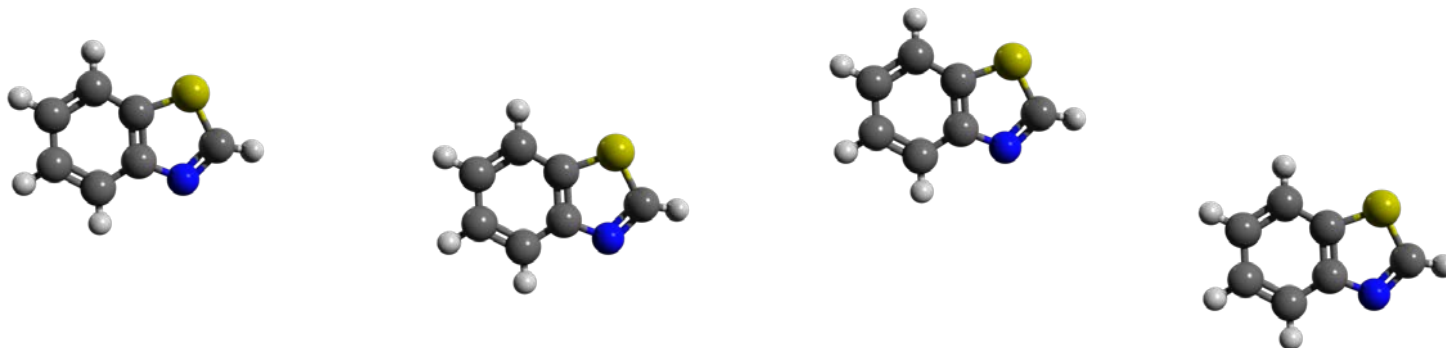
Organiska miljöföroreningar i blodserum från unga kvinnor i Uppsala

För sent!

➤ **Tidig detektion av hälsofarliga kemikalier i dricksvatten (SafeDrink)**

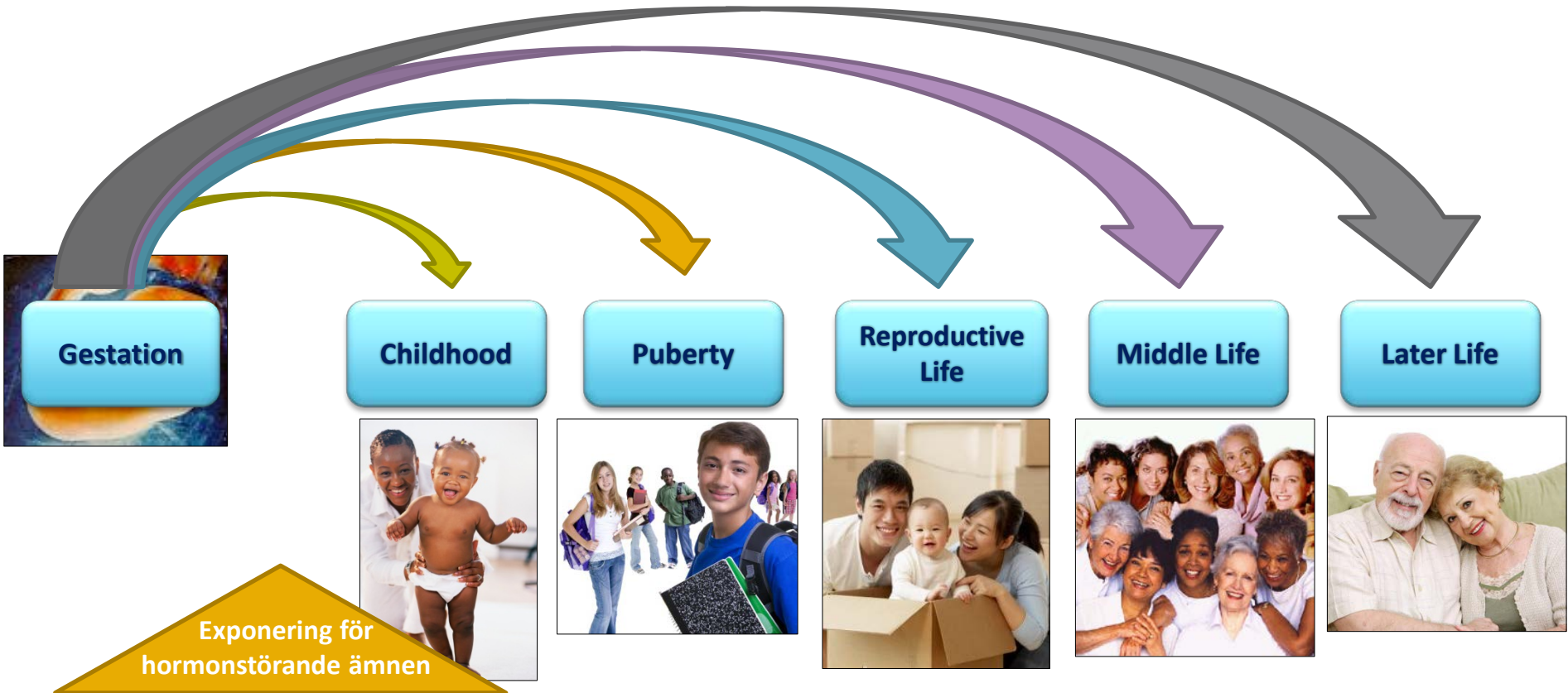

Framtiden

- Produktionen av kemikalier kommer att fortsätta öka
- Uppskattningsvis en ökning med 20% från 2013 till 2018
- Drivkraften: Ökande produktion av varor och produkter som innehåller allt mer kemikalier

Tidig exponering - extra farlig

Främmande ämnen i vår miljö

Flamskyddsmedel

Högfluorerade ämnen (PFAS)

Läkemedel

Hygienprodukter

Växtskyddsmedel

Metodik

Koncentrations-
faktor $\approx$ 5 000-
10 000

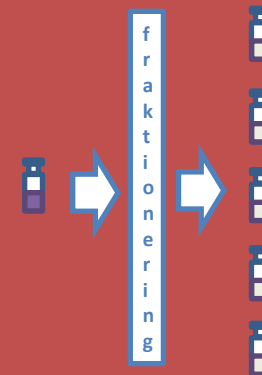
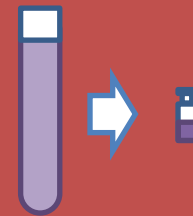
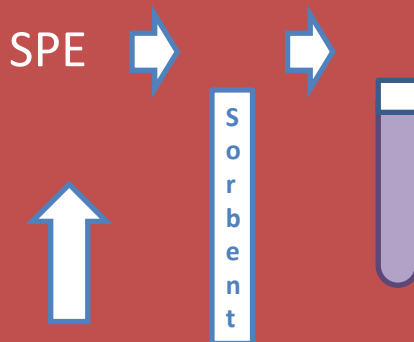
Provtagning
5-10 L

Högvolum-extraktion

Koncentrering

Fraktionering

Analys

Kemisk

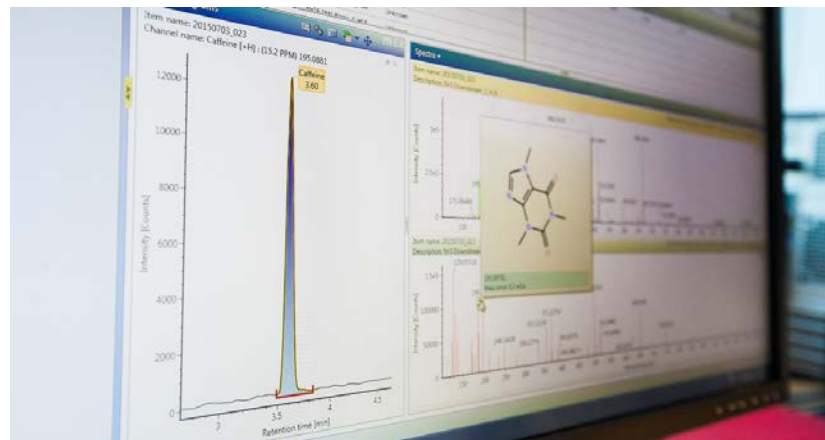
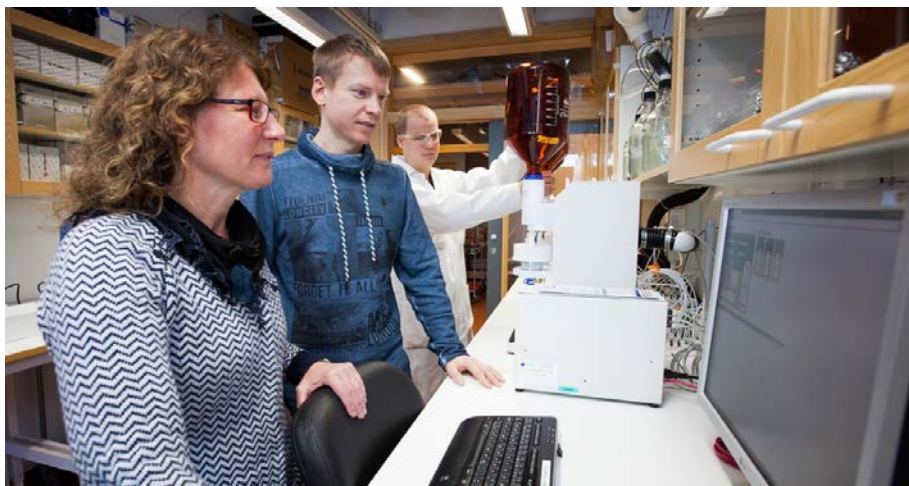

&

Toxikologisk

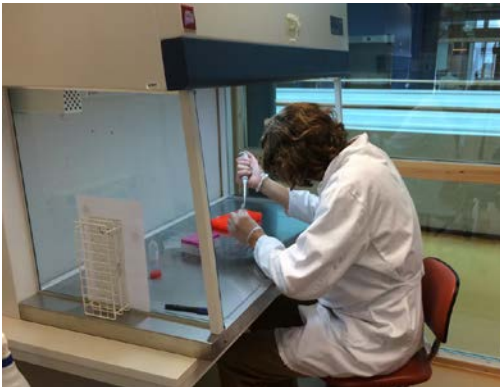
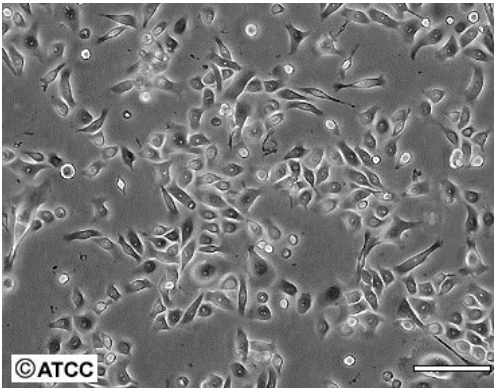

Provtagningskärl

Biotester

- Modifierade humana celler som reagerar på toxiska ämnen
- Agneta Oskarssons forskargrupp på SLU

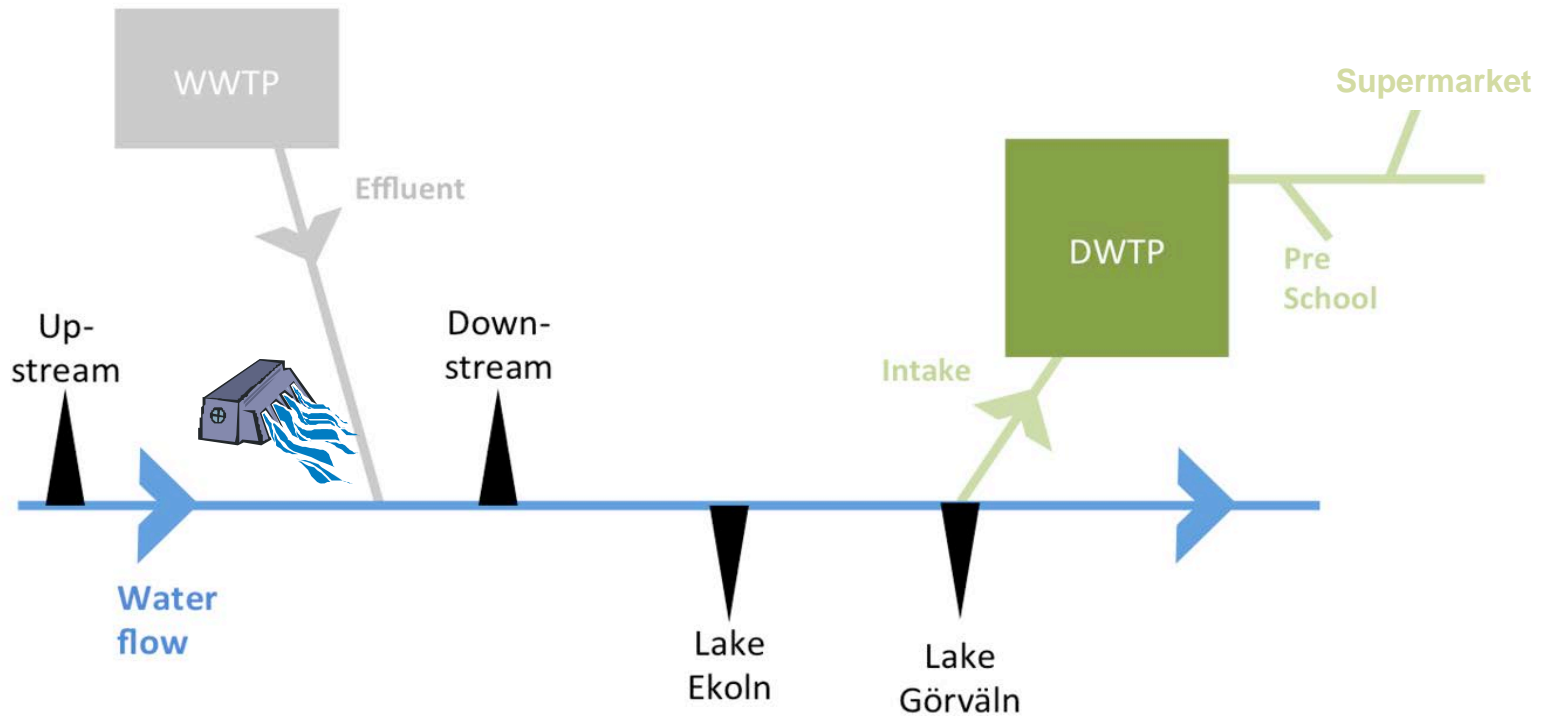
Tester

- Celltoxicitet
- Hormonstörande effekter
- Oxidativ stress
- Metabolismstörningar

Från källa till kran

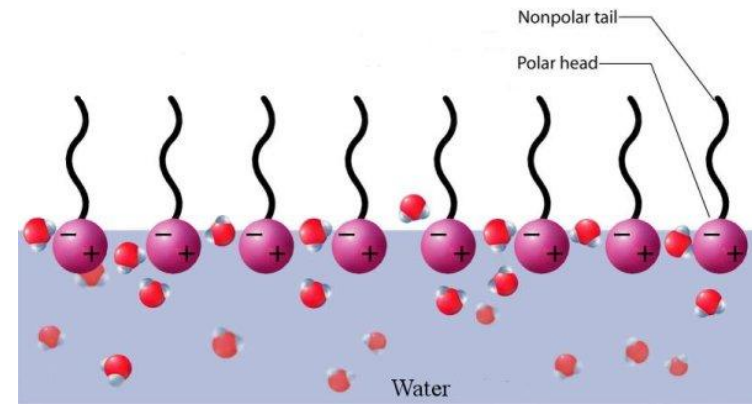
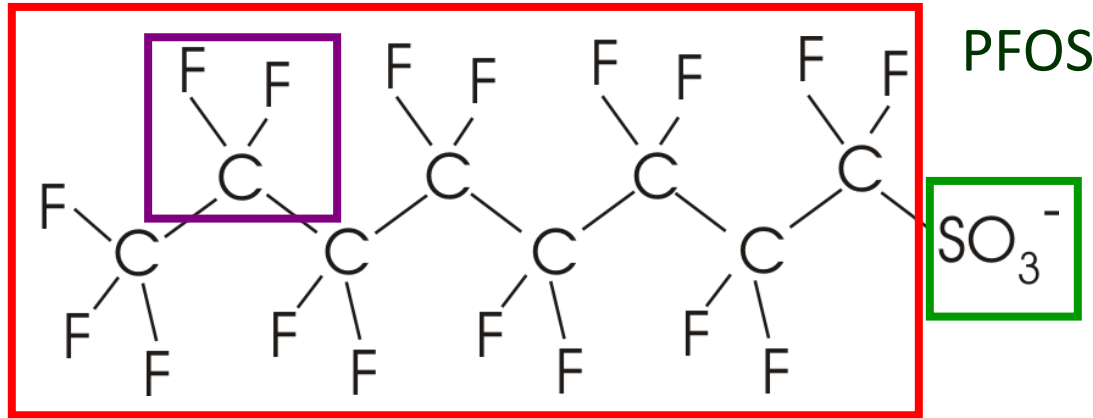
- Provtagning längs vattnets väg: Fyrisån-Görväln DV-verk

Miljöförroreningar - från källa till kran

Borttagna data

PFASs - Per- and Polyfluoroalkyl Substances

Surfaktanter

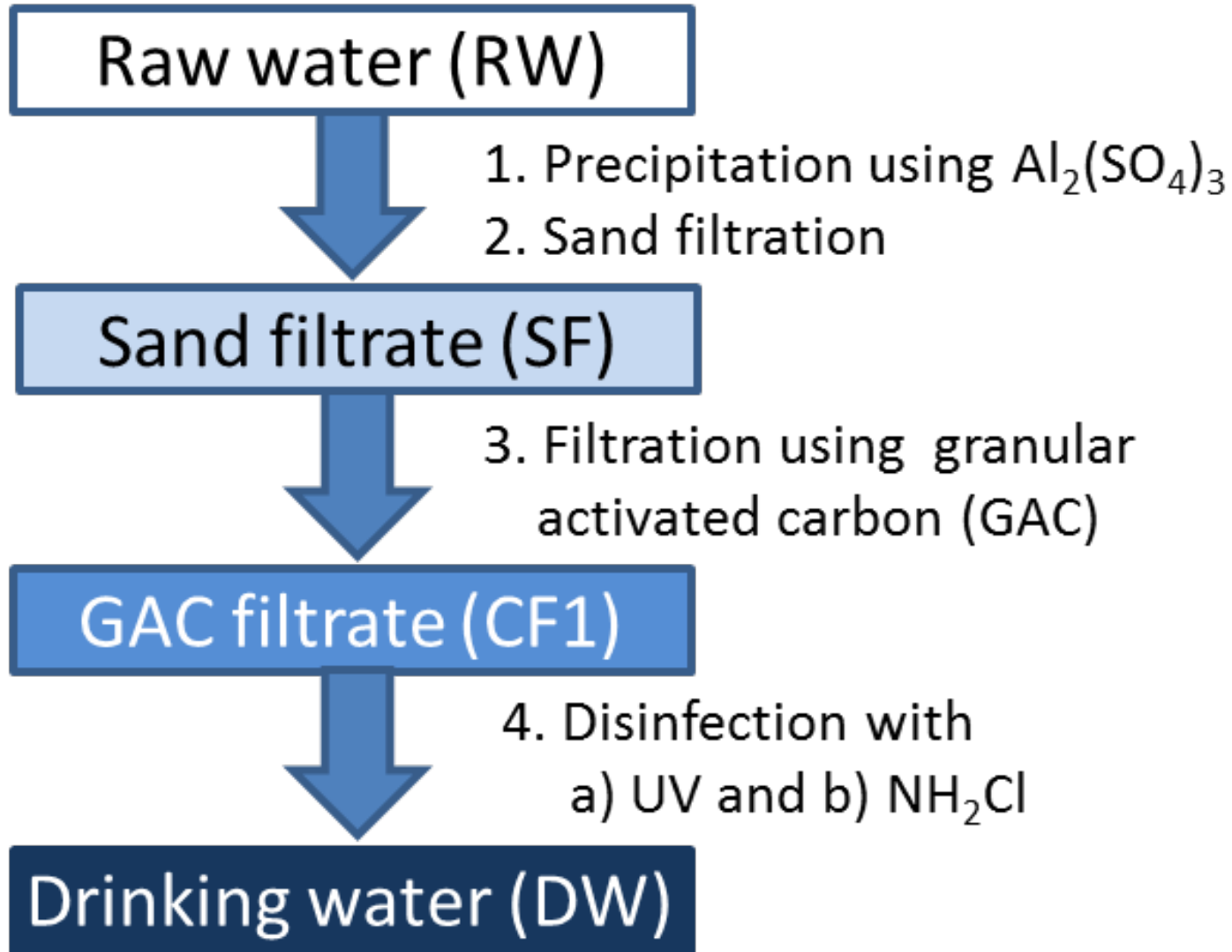
- Unika fysikalisk-kemiska egenskaper
  - C–F → stark bindningsenergi
  - Hydrofob grupp (“svansen”) och hydrofil grupp (“huvudet”)

PFAS från källa till kran

Borttagna data

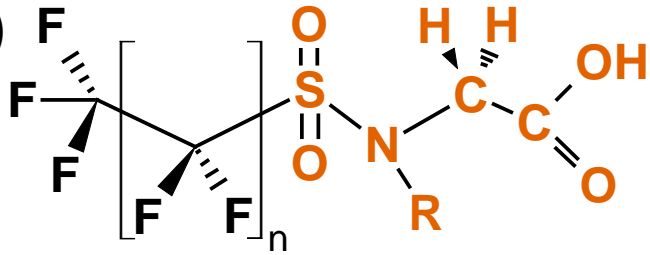
Görväln dricksvattenverk

Per- och polyfluoralkylerade ämnen

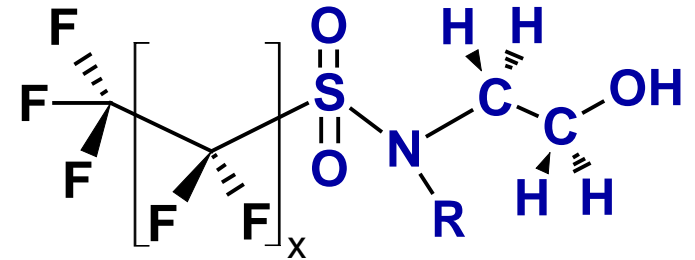
Perfluoroalkane sulfonamidoacetic acids

(**FOSAAs**)

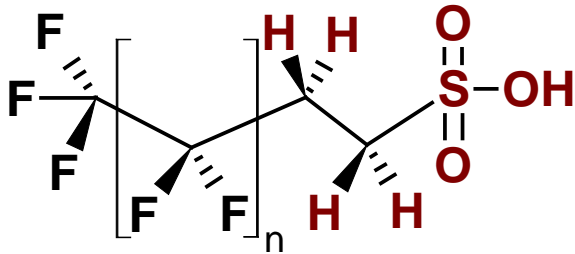

Perfluorooctane sulfonamidoethanols

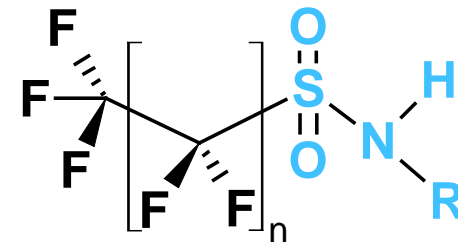
(**FOSEs**)

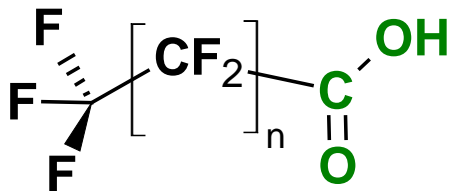
n:2 Fluorotelomersulfonic acids (**FTSAs**)

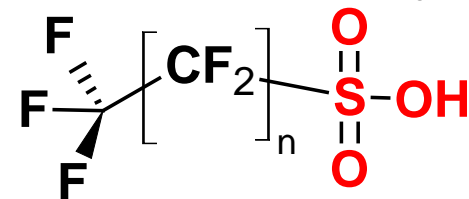
Perfluorooctane sulfonamides (**FOSAs**)

Perfluoroalkyl carboxylic acids (**PFCAs**)

Perfluoroalkane sulfonic acids (**PFSAs**)

PFAS-rening i vattenverket

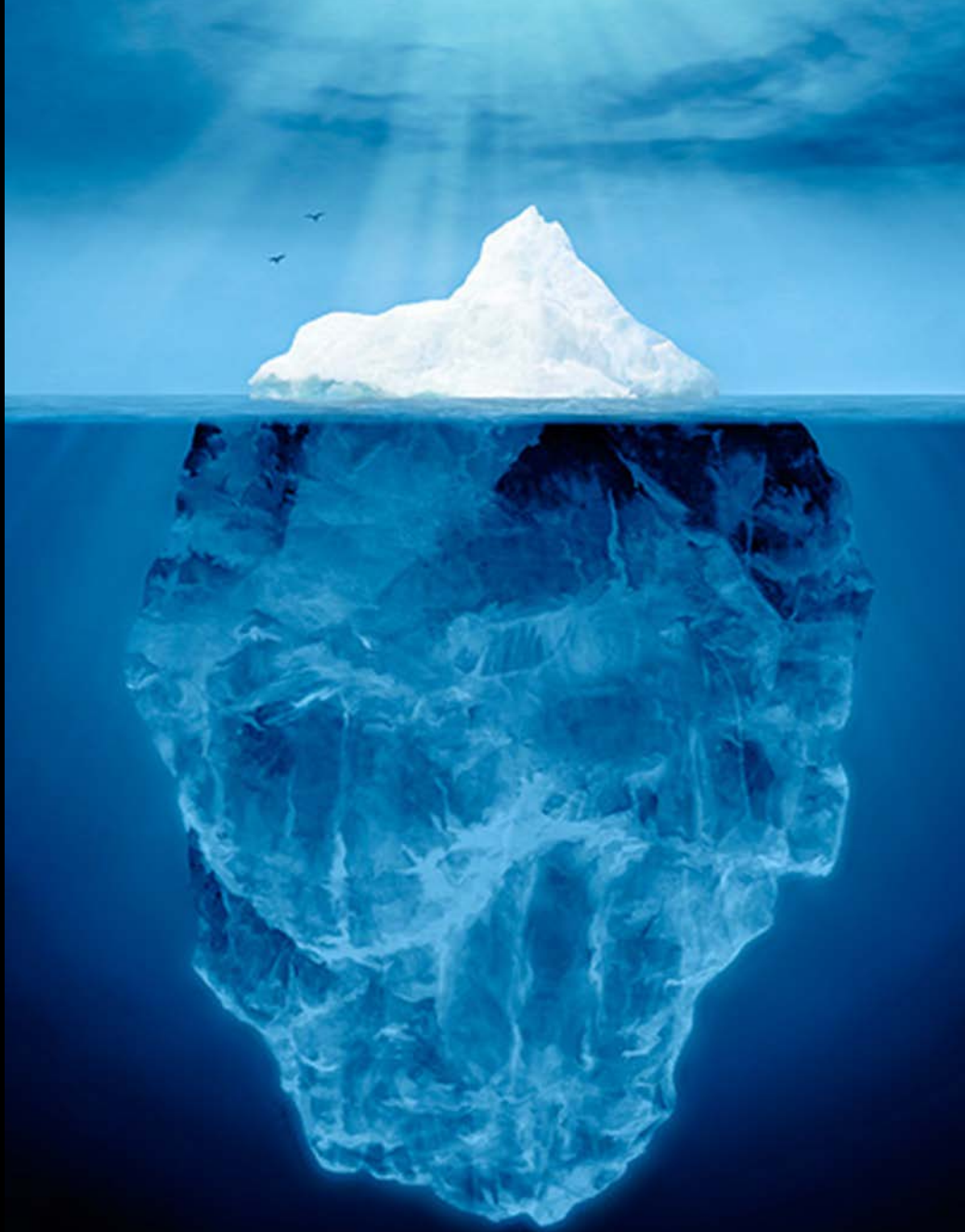
Borttagna data

Reningsteknik för PFAS

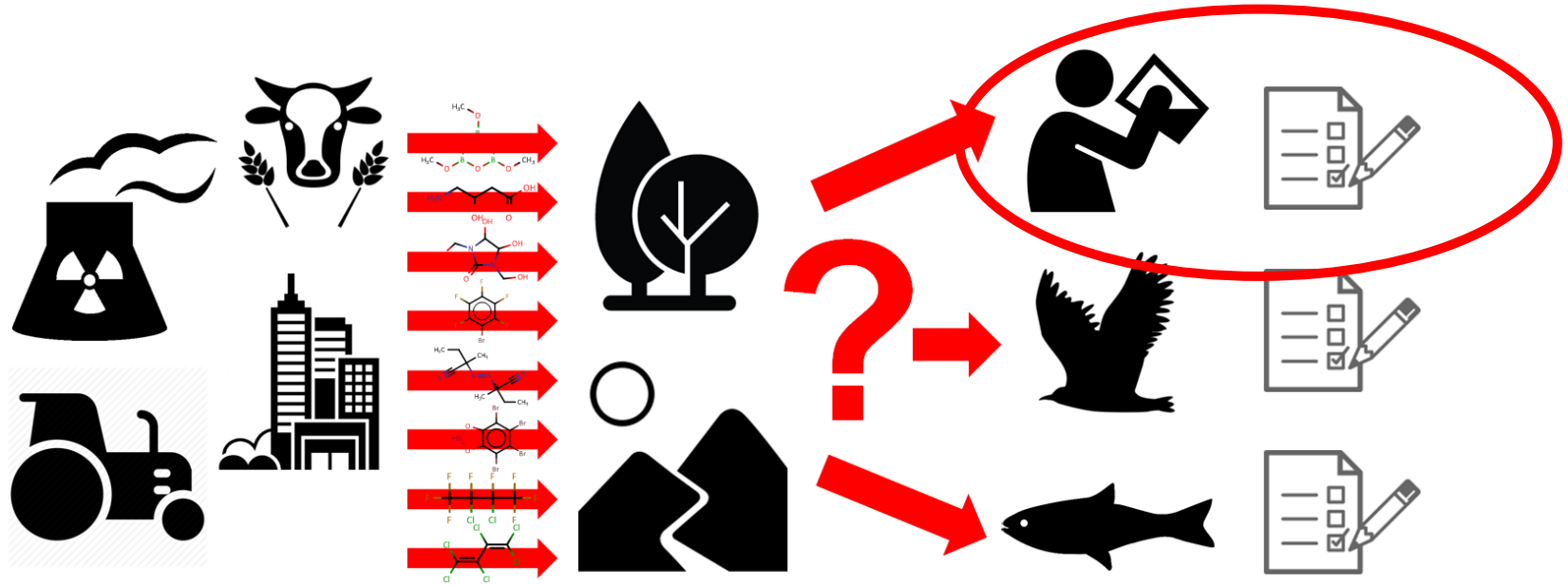
➤ **Konventionell reningsteknik är inte effektiv för PFAS i dricksvatten**

Jämförelse av halter: Nedströms avloppsreningsverk vs Dricksvatten

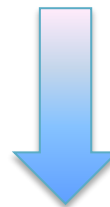
Borttagna data

Smart suspect screening

Databas med >32 000 ämnen

Teoretisk & empirisk urvalsprocess

1500 relevanta ämnen att leta efter

Vad händer härnäst?

- Suspect-screening (1000-1500 kemiska ämnen) längs Göta Älv
  - 7 vattenverk
  - utvärdering av vattenreningstekniker
  - fokus på aktivt kol (GAC)
- Parallellt – tox-tester på samma prover
- Utvärdering av nya vattenreningstekniker

Mälaren

Sveriges viktigaste
vattentäkt

Hur ska den övervakas i
framtiden?

Projektvision: Är Mälaren
en hotad naturresurs?

Medverkande i projektet (m.fl.)

Kemister:	Rikard Tröger, doktorand	SLU
	Lutz Ahrens	SLU
	Stephan Köhler	SLU
	Heidi Pekar, Caroline Dirks	Livsmedelsverket
Toxikologer:	Agneta Oskarsson, professor	SLU
	Johan Lundqvist, forskare	
	Anna Rosenmai, post-doc	

Tack till
Norrvatten & Uppsala Vatten
Forskningsrådet Formas

Thank you!

